

JARO | 2022

49,50 Kč | 2 € ČÍSLO

29

Listy

sociální práce

Informační a odborný časopis
(nejen) pro sociální pracovníky

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
Partnerem časopisu je Ministerstvo práce a sociálních věcí

ROČNÍK X.

www.apsscr.cz
www.listysp.cz

SENI CARE

seni

KOMPLEXNÍ PÉČE

O SUCHOU A CITLIVOU POKOŽKU

AKTIVACE

ÚČINNÁ OCHRANA

JEMNÉ ČIŠTĚNÍ

KOMFORTNÍ PÉČE

REGENERACE

NOVINKA

SENI — INKONTINENCE POD KONTROLOU

LEHKÁ INKONTINENCE

STŘEDNÍ INKONTINENCE

TĚŽKÁ INKONTINENCE

Listy sociální práce

Čtvrtletník vydávaný
Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: +420 381 213 332,
www.apsscr.cz, www.listysp.cz,
IČO 604 458 31

- **Ročník:** X.
- **Číslo:** 29 – JARO 2022
- **Cena:** 49,50, roční předplatné 199 Kč / 8 €
- **Vychází:** V Táboře 31. března 2022
(příští číslo vyjde v červnu 2022)
- **Redakce:**
Ing. Petra Cibulková
e-mail: sefredaktor@apsscr.cz
tel.: 607 056 221
- **Jazyková korektura:**
Mgr. Tamara Kajznerová a redakce
- **Redakční rada:**
Ing. Petra Cibulková (šéfredaktorka);
Ing. Pavel Kaczor, Ph.D.;
Mgr. Jan Šesták, Ph.D.;
Mgr. Petr Hanuš;
doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA;
PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.;
PhDr. Filip Novotný;
Ing. Daniela Lusková, MPA;
PhDr. Melanie Zajacová;
Mgr. Petra Zdražilová;
Mgr. Petra Zimmelová, Ph.D.;
Mgr. David Pospíšil, DiS.;
Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.
- **Grafické zpracování a tisk:**
RUDI, a. s., Komenského 1839, 390 02 Tábor
- **Distribuce a objednávky:**
SEND Předplatné, s. r. o.
Ve Žlábku 1800/77, hala A3
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
www.send.cz
tel.: 225 985 225, 777 333 370
e-mail: send@send.cz
- **Objednávky a distribuce na Slovensku:**
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 predplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk
- **Príspevky a inzercie:** Příspěvky mohou být redakčně upravovány a kráceny. Za obsah inzercie odpovídá zadavatel. Přebírání krátkých úryvků článků je možné pouze s uvedením názvu časopisu a článku, jména autora, čísla ročníku, vydání a strany. Přebírání celých článků či jejich částí přesahujících jeden odstavec je možné pouze s písemným svolením redakce.
- **Registrace:** MK ČR E 21365, ISSN 2336-2332

Z obsahu čísla:

- 4 Úvodníky
(Petra Cibulková, Pavel Kaczor)
- 5 Přechod mladých dospělých z náhradní péče do běžného života usnadní sociální pracovníci i zaopatřovací příspěvek
(Zajacová, Nebeská)
- 6 Tvorba a aktualizace individuálního plánu mladého dospělého
(Tomáš Kudiš)
- 8 MPSV každoročně oceňuje sociální pracovníky
(Ministerstvo práce a sociálních věcí)
- 10 „Sociální práci vnímám jako investici s výrazným meziresortním přesahem,“ říká ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka
(Petra Cibulková, Andrea Tajanovská)
- 12 Role sociální práce v tématu přípravy na zletilost dospívajících
(Josef Smrž)

Dokonalé, vidíte.

A co když někdy ne?

Obtížné životní situace mohou být zmírněny prostřednictvím sociálních služeb. Jejich poskytovateli jsou veřejné a nestátní neziskové organizace.

Vážme si jich. Sami je můžeme potřebovat.

www.muzemejepotrebovat.cz

fb.com/muzemejepotrebovat

Listy sociální práce

Časopis Listy sociální práce vychází v České republice a na Slovensku 4× ročně (v březnu, červnu, září a prosinci). Cena jednoho čísla je 49,50 Kč (resp. 2 €).

Členové Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR dostávají časopis v rámci členství.

Pro Českou republiku objednávejte na www.send.cz, tel. 777 333 370

Pro Slovenskou republiku objednávejte na www.press.sk, tel. +421 02/67201951-53

www.listysp.cz

Editorial

Milí čtenáři,
psát editorial v době,
kdy téměř sousední
země čelí ostřelování,
útokům, bombardování
a o život přichází mnoho

lidí včetně dětí, je nesnadné. Vždy se snažím psát o naději, o naději zvládnout covid, o naději zvládnout náročné životní situace, o naději, že sociální práce bude celou společností vnímána jako nepostradatelné povolání, stejně jako je tomu jinde ve světě, nejen lidmi, kterým sociální pracovníci pomáhají při řešení jejich problémů. Po náročných dvou letech, kdy jste čelili následkům pandemie covidu, byste si zasloužili trochu oddychu. Nyní před vámi všemi však stojí nová výzva, a to pomoc těm, kteří přišli o střechu nad hlavou, o své milované a přátele, ale bohužel ani teď nevíme, na jak dlouho. A bude to o to horší, že se budeme muset vypořádat s překážkami, jako je jazyková bariéra, jiná mentalita lidí, s předsudky např. ve školství, ale také s odlišným přístupem k českým a ukrajinským lidem. Vy budete opět v první linii pomáhat a zvládat následky válečného útoku na naše sousedy. Jsem však ráda, že vaši práci dokážou ocenit ti „nejvyšší“. V březnu u příležitosti Světového dne sociální práce, který letos připadl na 15. března, byly na konferenci Ministerstva práce a sociálních věcí předány ceny Gratias, jež jsou poděkováním sociálním pracovníkům za jejich každodenní vysoce odbornou a velmi náročnou práci. Zároveň si můžete přečíst rozhovor s ministrem práce a sociálních věcí Marianem Jurečkou a s nejlepší sociální pracovnící Lenkou Vašutovou, která byla oceněna v rámci Národní ceny sociálních služeb – Pečovatel/ka roku 2021, kterou každoročně vyhlašuje Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR a Diakonie ČCE.

Přeji vám co nejvíce klidných dní.

Ing. Petra Cibulková
šéfredaktorka

Úvodník

Vážené a milé čtenářky a čtenáři Listů sociální práce, je mi ctí napsat pár slov do úvodníku LSP v době, mírně řečeno, velmi nelehké. Nejenom v oblasti sociální práce se dlouhodobě potýkáme s dopady koronakrize, která je aktuálně akcentována také krizí energetickou. Řadu domácností zasáhly zvyšující se ceny energií a logicky tedy hledají v rámci sociálního systému pomoc – v tomto případě zejména u nás na úřadech práce, konkrétně v agendě státní sociální podpory (příspěvek na bydlení) a mnohdy také v agendě hmotné nouze (doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc). Na úřadu práce jsem bezmála 20 let, z toho 15 let v pozici ředitele okresního pracoviště, nicméně jen těžko hledám historický průměr k situaci, které aktuálně v první linii čelíme. Není výjimkou, že moje kolegyně denně na přepážce odbaví cca 80 klientů (samozřejmě myšleno: každá z nich), nestíhají jíst, pít, ba dokonce si v klidu dojet na WC. Nicméně jsme tady pro klienty a snažíme se zvládat to, co se od nás očekává, a s vypětím všech sil se nám to snad i daří – být za cenu výpomocí z jiných agend stejně jako řady mimořádných opatření s tím spojených.

Když se byl nedávno na našem tábořském pracovišti podívat pan regionální senátor, užasle konstatoval, že práce v první linii ÚP je, dovolím si ho citovat, „novodobou torturou“. Možná máme po těch letech na postu dělníků sociálního systému práh odolnosti v mnoha směrech posunutý, každopádně jsme i za těchto okolností připraveni zajistit, co je potřeba, a být tady pro naše klienty. Trápí mě jiná věc – a sice vadnoucí motivace prvoliniových pracovníků táhnout tu káru dál. Vidím na svých holkách (omluvte tu familiární terminologii) únavu a pocit, že „systém“ tohle úsilí nevidí a neoceňuje. Vlastně se jim ani nedívám. Zkuste přijít po 11hodinové šichtě a desítkách obslužených klientů, zodpovězených telefonů a mailů domů, a pustit si TV, kde uslyšíte, jak je státní úředník jen „nežádoucím tukem“ veřejné správy, který je třeba zredukovat, a prozatím mu alespoň zmrazit platy. O to hůře, že to zmrazení není plošné, a tím pádem chť nechť vyvolává pocit jakési selekce státních zaměstnanců na ty důležité (učitelé, policisté, zdravotníci atp.) a na ty méně důležité (my, obyčejní úředníci). A to si kolegyně ještě nosí domů k přečtení řadu pokynů a metodik, protože v práci to prostě stíhat nelze. Prioritní je samozřejmě nabrat žádosti a zpracovat je do výplaty. Přijde-li avizované propouštění bez redukce konkrétních povinností a agend, může to být ono pomyslné cvrknutí do první kostky stále ještě stojícího domina.

Že už je teď cosi špatně, mi signalizuje mj. též klesající zájem o práci v první linii. Něktěm kolegům se do výběrového řízení opakovaně nepřihlásí nikdo, a muže jsem ve výběrovém řízení neměl snad 10 let. Není divu – zkuste nastupovat za 19 730 Kč HRUBÉHO (platovým průměrem ve státní správě se vždy jen trpce usmíváme), podstupovat výše uvedené nasazení, mít finanční odpovědnost za každou špatně vyplacenou dávku, občas si vyslechnout nehezká slova, a někdy bohužel nezůstává jen u těch nehezkých slov. Fyzické napadení úřednice jsme řešili naposledy minulý týden (koncem února, pozn. red.). Dovolila si pouze požádat klienta, aby počkal za dveřmi, než vyřídí klientku před ním. Tito lidé se ale zřejmě pouze vezou na vlně všeobecné negativní nálady vůči úřadům a úředníkům...

Možná je v mém úvodníku nadměrná dávka emocí a není úplně optimistický. Vlastně se ale jen snažím nastínit prvoliniovou realitu a otevřeně hovořit o problémech, které možná nejsou navenek tak úplně vidět. Možná i proto, že na ÚP (a určitě se to týká i pracovníků jiných institucí sociálního systému) jsme zvyklí fungovat a nestěžovat si. Nicméně blíž-li se útes, je povinností posádky vyslat včas varovný signál, dokud je ještě čas otočit kormidlem. Současná situace bohužel ukazuje, že mělčina může být nebezpečně blízko. Bude-li tento úvodník číst někdo, kdo má kompetenci spolurozhodovat o „redukci státního tuku“, pak prosím, nesahejme do první linie „sociálních úřadů“, a když, tak jen s jasnou deklarací toho, jaká agenda se nebude vykonávat.

Jako odlehčení na závěr mi dovolu se s vámi podělit o malý příběh. Před pár dny mi jedna spokojená babička (klientka) na chodbě říkala: „Pane řediteli, ta vaše děvčata jsou zlatíčka.“ Já to samozřejmě vím, ale je moc hezké to slyšet a mít pocit, že opravdu pomáháme a někdo si toho váží a říká to nahlas. Zatím se spíše bojím, že mi to „úřadové zlato“ někdo odtěží.

Na závěr bych rád vyjádřil velkou úctu a poděkování všem, nejenom sociálním pracovníkům, kteří vědí, o čem píšu, a stejně jako my se snaží naplnit očekávání klientů i očekávání našich představených. Prosím, vydržte to ještě – třeba se blýskne na lepší časy.

Přeji vám hodně sil a pevné zdraví.

Ing. Pavel Kaczor, Ph.D.

Přechod mladých dospělých z náhradní péče do běžného života usnadní sociální pracovníci i zaopatřovací příspěvek

Mladí dospělí mohou při přechodu z náhradní péče do běžného života v souvislosti s novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, od ledna 2022 žádat o novou nepojistnou sociální dávku – zaopatřovací příspěvek, a k tomu získají podporu sociálního pracovníka na obecním úřadu obce s rozšířenou působností (ORP).¹

Text: PhDr. Melanie Zajacová
a Mgr. Petra Nebeská,
Ministerstvo práce a sociálních věcí

Nezbytnou součástí splnění nároku na výplatu této dávky je zákonem stanovená podpora mladým dospělým, kterým kromě sociálních pracovníků v rámci sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), sociálních nebo jiných služeb pro děti, budou pomocnou rukou nabízet i sociální pracovníci vykonávající činnosti sociální práce v přenesené působnosti na obecních úřadech ORP. V kritickém, přechodovém období je proto nezbytné, aby byly tyto subjekty schopny účinné spolupráce, se stěžejním postavením mladého člověka.

Sociální pracovník – sociální kurátor je zaměstnancem obecního úřadu ORP. Na jeho výkon činností sociální práce se nevztahuje správní řád, neboť tyto

po ukončení či odchodu z náhradní rodinné či ústavní péče. Včasná, pravidelná komunikace mladého dospělého se sociálním pracovníkem – sociálním kurátorem přispívá k vybudování vzájemné důvěry a partnerského vztahu.²

Sociální pracovník – sociální kurátor, který se dostane do kontaktu s mladým dospělým v době půl roku před dovršením zletilosti, spolupracuje s kurátorem pro děti a mládež OSPOD, a v tomto období pracují společně. Do nabytí svéprávnosti klienta zodpovídá za individuální plán ochrany dítěte (IPOD) a spolupracuje s ním kurátor pro děti a mládež OSPOD. Faktické zahájení spolupráce se sociálním pracovníkem – sociálním kurátorem začíná až dovršením plné svéprávnosti žadatele o dávku zaopatřovací příspěvek. Za optimální postup tedy lze považovat postupné zapojení sociálního pracovníka

ložena na dobrovolnosti. Účinná podpora je tedy podmíněna vztahem vzájemné důvěry. Tato spolupráce však není podmínkou pro to, aby se mladý dospělý úspěšně mohl osamostatnit, jde pouze o možnost využití podpory.

Pokud se bude jednat o potřebu získání zaopatřovacího příspěvku, pak je spolupráce v určitém rozsahu nezbytná a mladý dospělý na tuto skutečnost musí být upozorněn. Zákon stanoví odpovědnost za vypracování individuálního plánu mladého dospělého (IPMD) pro účely přiznání dávky zaopatřovací příspěvek sociálnímu pracovníkovi obecního úřadu ORP. Místní příslušnost tohoto sociálního pracovníka není zákonem stanovena. Spolupráce není nijak časově omezena. Mladý dospělý může kdykoliv přestat spolupracovat se sociálním pracovníkem – sociálním kurátorem. Tato spolupráce může být kdykoliv, na základě potřeb mladého dospělého, obnovena.

Individuální plán mladého dospělého je pomocným nástrojem sociální práce, zahrnuje pouze ty oblasti podpory, kterými se mladý dospělý chce a potřebuje zabývat, a nastavuje spolupráci mezi mladým dospělým a sociálním pracovníkem – sociálním kurátorem. Sociální pracovník musí společně s mladým dospělým při prvním kontaktu probrat všechna témata individuálního plánu uvedené v zákoně, **záznam tohoto jednání zadává do Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka (SZSP).** Následná další práce na individuálním plánu mladého dospělého (IPMD) nemusí vždy nezbytně zahrnovat všechny tematické okruhy, které stanoví zákon o sociálně-právní ochraně dětí, protože mladý dospělý může mít určité oblasti vyřešené – například bydlení, partnerské vztahy apod.

Obsah individuálního plánu mladého dospělého a míra spolupráce se odvíjí výhradně od potřeb mladého dospělého, který je plně odpovědný za vlastní situaci, a to i pokud jde o míru a rozsah spolupráce se sociálním pracovníkem – sociálním kurátorem.³

Zákon nestanoví žádnou formální podobu, rozsah IPMD a ze strany MPSV není požadován. IPMD je potřeba chápat jako prvek běžné sociální práce s klientem, ne

Sociální pracovník – sociální kurátor je zaměstnancem obecního úřadu ORP. Na jeho výkon činností sociální práce se nevztahuje správní řád.

činnosti nemají povahu působnosti tzv. veřejné moci, podle § 1 odst. 1 správního řádu, protože nemají mocenský (autoritativní, vrchnostenský), ale péčoví charakter.

Primární cílovou skupinou tohoto sociálního pracovníka jsou dospělí osoby, nicméně ve vztahu k mladým dospělým opouštějícím náhradní péči je žádoucí, aby byl vzájemný kontakt navazován dříve než v okamžik dosažení plné svéprávnosti, neboť je třeba předcházet tomu, aby se mladý dospělý člověk ocitl ze dne na den bez potřebné podpory a prostředků. Propojení mladého dospělého a sociálního pracovníka – sociálního kurátora může být již součástí přípravy na život

– sociálního kurátora do realizace IPOD, za současné aktivizace mladistvého, pokud on s tím souhlasí. Předávání informací mezi pracovníkem OSPOD a sociálním pracovníkem – sociálním kurátorem se může realizovat výhradně jen na základě požadavku mladistvého nebo mladého dospělého a v jím stanoveném rozsahu. Z agendy OSPOD se nepředává žádná spisová dokumentace.

Spolupráce mezi mladým dospělým a sociálním pracovníkem – sociálním kurátorem je (na rozdíl od spolupráce s pracovníkem OSPOD nebo kurátorem pro děti a mládež, jejichž činnost je součástí veřejnoprávní ochrany dítěte, pokud jde o dítě vymezené v § 6 zákona o SPOD) za-

¹ Tisková zpráva MPSV.

² Metodická informace MPSV, <https://www.mpsv.cz/web/cz/zaopatrovaci-prispevek>.

³ Metodická informace MPSV, <https://www.mpsv.cz/web/cz/zaopatrovaci-prispevek>.

Je důležité mít na paměti, že mladý dospělý, který odchází z náhradní péče a žádá o zaopatřovací příspěvek, má za sebou již celou škálu hodnocení, režimových opatření a kontrol. Proto je velmi podstatný přístup sociálního pracovníka.

jako vyplňovací formulář. Sociální pracovník je oporou mladého dospělého, není kontrolou, jeho cílem je motivace a opora mladého dospělého vedoucí ke zvládnutí samostatného života. Zápis o IPMD musí být zadokumentován v SZSP.

Pro potřeby žádosti o opakující se zaopatřovací příspěvek mladý dospělý doloží potvrzení sociálního pracovníka – sociálního kurátora (doporučený vzor stanovený v Příloze č. 1 Metodické informace MPSV) o tom, že individuální plán mladého dospělého byl zpracován (samotný IPMD se k žádosti nedokládá) a následně na žádost Úřadu práce dokládá sociální pracovník – sociální kurátor potvrzení o pokračování aktivní součinnosti mladého dospělého. Činnost sociálních pracovníků – sociálních kurátorů obecních úřadů ORP není součástí správního řízení

o tuto dávku, ale podkladem pro vyhodnocení nároku.

Mladý dospělý získá informace o postupu vyřízení žádosti o opakující se příspěvek od sociálního pracovníka – sociálního kurátora nebo také od zaměstnance obce v samostatné i přenesené působnosti, pověřených osob, poskytovatelů sociálních služeb, krajských poboček Úřadu práce nebo od osob, které pečovaly o mladého dospělého v zařízení pro výkon ústavní výchovy.

Je důležité mít na paměti, že mladý dospělý, který odchází z náhradní péče a žádá o zaopatřovací příspěvek, má za sebou již celou škálu hodnocení, režimových opatření a kontrol. Proto je velmi podstatný přístup sociálního pracovníka – sociálního kurátora, kurátora pro děti a mládež a původních

pečovatelů dítěte. Zákonem stanovená úprava cílů na aktivizaci mladého dospělého a jeho podporu, jejímž výsledkem má být především spokojený mladý dospělý, který se o sebe dokáže postarat sám a bude žít plnohodnotný život.

Ministerstvo práce a sociálních věcí uskutečnilo v průběhu prosince roku 2021 sérii konzultací, mj. též se sociálními pracovníky obecních úřadů (a krajských úřadů, které ve vztahu k území vykonávají metodickou a kontrolní činnost), vydalo a distribuovalo Metodickou informaci, a průběžně konzultuje související otázky s kolegy – metodiky sociální práce krajských úřadů, na něž se mohou sociální pracovníci obecních úřadů v případě dotazů obracet. ■

Tvorba a aktualizace individuálního plánu mladého dospělého

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí přináší do praxe dvě nové dávky určené pro mladé dospělé odcházející z náhradní péče. Jedna z nich – opakovaný zaopatřovací příspěvek – přináší sociálním kurátorům obecních úřadů obcí s rozšířenou působností povinnost na žádost mladého dospělého a v součinnosti s ním vytvořit individuální plán. Jaký má potenciál tento individuální plán a s ním spojené činnosti pro úspěšný přechod mladých dospělých z náhradní péče do dospělého života?

Text: Mgr. Tomáš Kodiš, vedoucí oddělení rodiny a sociální práce odboru sociálních věcí Magistrátu hlavního města Prahy, tomas.kodis@praha.eu

Zákonem č. 363/2021 Sb. byl s účinností (pro většinu novelizovaných ustanovení) od 1. 1. 2022 novelizován zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Z hlediska obsahu se jedná o novelu, kterou budu pro účely této stati nazývat velkou novelou zákona. Přichází 9 let po předchozí velké novele přijaté v roce 2012.

Tentokrát přináší novela podstatné změny v organizaci zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, společně s následujícím postupným ukončením možnosti umísťovat děti do 3 let věku

v pobytové péči, čímž se Česká republika zařadila po bok ostatních zemí v Evropské unii, kde již taková omezení platí. Další změny nastávají v oblasti péstounské péče, parametricky v právech a povinnostech pěstounů a sledování výkonu péstounské péče (tzv. doprovázení), výrazně pak v oblasti finančního zabezpečení péstounské péče. I v novele pokračuje proces funkčního oddělení výkonu sociálně-právní ochrany od výkonu kolizního opatrovnictví v opatrovnickém soudním řízení. Stalo se tak v zásadě zástupným symbolem v podobě oddělení spisové dokumentace zavedením tzv. zvláštního spisu. Podstatná je také změna způsobu financování orgánů sociálně-právní ochrany dětí, která přechází z účelové dotace na náhradu nákladů.

Jednou z nejpodstatnějších změn je však část, která není inovací, ale novinkou v systematice zákona. Jedná se o agendu zaopatřovacího příspěvku. S ohledem na něj se změnilo již úvodní ustanovení § 1 odst. 1 zákona. Nyní je v něm obsažena formulace, že se tento zákon nově týká také „zaopatření zletilých nebo plně svéprávných fyzických osob po zániku pěstounské péče nebo ústavní výchovy“.

Nově vložená ustanovení § 50b až 50u zákona zakotvují dvě nové dávky, kterými jsou zaopatřovací příspěvek a jednorázový zaopatřovací příspěvek. Tyto dávky bude administrovat Úřad práce ČR, agenda se však netýká pouze tohoto úřadu. Přináší tak nové nároky na osobní odpovědnost a využití vlastních kompetencí mladého dospělého, ale také na multidisciplinární spolupráci v oboru sociální práce a sociálního zabezpečení v klientově zájmu.

Nejprve si vymezíme ony dvě zmíněné nové dávky, a to opakující se zaopatřovací příspěvek a jednorázový zaopatřovací příspěvek. Definice osob, které mají nárok na přiznání opakujícího se zaopatřovacího příspěvku, je pozitivní výčtem pří-

padů, které mají kumulativní charakter. Musí se tedy jednat o zletilou nebo plně svéprávnou¹ fyzickou osobu, která buď alespoň po dobu 3 let před zletilostí nebo přiznáním plné svéprávnosti byla rozhodnutím soudu svěřena do nezprostředkované (většinou myšleno příbuzenské) pěstounské péče, nebo po dobu alespoň 1 roku před zletilostí nebo přiznáním plné svéprávnosti byla rozhodnutím soudu svěřena do pěstounské péče zprostředkované příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí (krajským úřadem nebo Magistrátem hlavního města Prahy) nebo umístěna do pobytového zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Taková fyzická osoba pak ještě musí splňovat podmínku nezaopatřenosti a současně podmínku, že nebyla odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, který do doby podání žádosti o opakovaný zaopatřovací příspěvek nebyl zahrazen. Poslední podmínkou je ta, že takové fyzické osobě je vypracován individuální plán dle ustanovení § 50d zákona o sociálně-právní ochraně dětí a zároveň tato fyzická osoba poskytuje součinnost při jeho naplňování a aktualizaci. Příslušné ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí pro nárok na opakovaný zaopatřovací příspěvek stanoví ještě několik odchylek zejména pro kumulativní naplnění podmínek nároku ve specifických situacích, jako je oboustranná osiřelost apod.

Naopak u jednorázového zaopatřovacího příspěvku je definice negativní. Na ten totiž vzniká nárok takové fyzické osobě, která den přede dnem nabytí zletilosti nebo přiznání svéprávnosti nesplňovala podmínku nezaopatřenosti nebo jinou z kumulativních podmínek a byla v té době umístěna v náhradní péči, tedy nemůže z důvodu nesplnění některé z podmínek žádat o opakovaný zaopatřovací příspěvek.

Z hlediska dalšího obsahu ustanovení § 50b až 50u zákona není třeba v zásadě rozebírat pro účely tohoto článku detaily zákonových ustanovení. Jedná se totiž o ustanovení pro úřad práce jako administrátora dávky. Podstatný je z našeho hlediska toliko § 50d zákona, který upravuje tvorbu, naplňování a aktualizaci individuálního plánu mladého dospělého pro účely výplaty dávky opakovaný zaopatřovací příspěvek.

Povinnost vypracovávat a aktualizovat individuální plán má pracovník obecního

úřadu obce s rozšířenou působností, který vykonává činnost sociálního kurátora, coby pozice obsažené v katalogu prací ve veřejné správě. Zákonnou podmínkou je pak vždy participace samotného mladého dospělého a výběrově, slovy zákona „je-li to účelné“, také dalších subjektů, které byly ke dni vzniku nároku na opakovaný zaopatřovací příspěvek součástí řešení životní situace mladého dospělého.

Zákon stanoví, že obsahem vypracovaného individuálního plánu musí být nejméně ukotvení spolupráce mezi mladým dospělým a sociálním kurátorem, vymezení způsobu (dokončení) přípravy na budoucí povolání a samostatné hospodaření, způsobu pomoci při hledání bydlení a zaměstnání a přípravu na partnerský a rodinný život. Individuálně lze tak dojednat i další oblasti podpory.

První individuální plán lze vypracovat až 6 měsíců přede dnem nabytí plné svéprávnosti, přičemž individuální plán se vypracovává před podáním žádosti o přiznání opakovaného zaopatřovacího příspěvku. V tomto ustanovení zákon nerozlišuje mezi jinak odlišovanými variantami životní situace nutné pro vznik nároku na dávku. V praxi se však stane zřejmě běžné, že o vypracování plánu požádají děti ve věku 17 let před zletilostí, jejíž nabytí je stanoveno ze zákona, ale zřejmě již nebude z opatrnosti vyhovováno případným žádostem mladších dětí, byť by procházely v době prvního takového kontaktu se sociálním kurátorem soudním řízením o přiznání plné svéprávnosti, jelikož nelze předjímat rozhodnutí nezávislého soudu. Okamžik, kdy bude možno kladně přistoupit k žádosti takového klienta, nastane zřejmě, až když bude soudem vyhlášeno (být se bude teprve čekat na písemné vyhotovení rozsudku) rozhodnutí o přiznání plné svéprávnosti.

V každém případě, bude-li individuální plán vypracováván před dosažením plné svéprávnosti,² bude se na jeho vypracování kromě sociálního kurátora a mladého dospělého podílet také klíčový pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který do té doby s klientem spolupracoval. Příspěvek tohoto pracovníka k tvorbě individuálního plánu může být podstatný nejen s ohledem na praktické zkušenosti a znalosti z předchozí spolupráce s klientem, ale i z kompetencí spojených s povinností průběžně vyhodnocovat situaci ohroženého dítěte a jeho

rodiny a na základě tohoto vyhodnocení za součinnosti klienta také individuálně plánovat.

Tato zákonná ustanovení o individuálním plánu navazují na platné ustanovení kritéria č. 14b přílohy č. 1 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, tedy na příslušné kritérium standardů kvality orgánů sociálně-právní ochrany. Podle tohoto kritéria se započítá v 16 letech klienta, který je umístěn v náhradní péči, má být věnována pozornost jeho nadcházejícímu nabytí plné svéprávnosti, a to v rozsahu některých oblastí nově zahrnutých jako minimální obsah individuálního plánu.

Celkově lze nové zákonné ustanovení i v duchu vědeckých poznatků, podle kterých mají být ostatně činnosti sociální práce v rámci sociálně-právní ochrany dětí aplikovány, definovat jako legislativní zakotvení sociálního doprovázení v sociální práci (Vávrová, 2012), jehož objektem se klient stává v různých fázích života, např. při podávání žádostí o různé příspěvky a dávky, o využití sociálních služeb apod. Případná opakovanost při aktualizaci individuálního plánu také kladě důraz na vybudování profesního vztahu mezi sociálním kurátorem a klientem, což vede v uvedené optice k naplnění obsahu konceptu sociálně inteligentního doprovázení definovaného uvedenou autorkou vycházející z Kopřivova (1997) pojetí profesionálního lidského vztahu v pomáhajících profesích, včetně sociální práce.

Tento příspěvek si nebere ambici vytvořit neprůstřelnou metodiku tvorby a aktualizace individuálního plánu mladého dospělého. Měl by být hlavně výkopem kontinuální a průběžné diskuse nad praktickou aplikací nových ustanovení zákona. Dalším krokem by mohlo být shromažďování praktických poznatků z terénu a jejich vyhodnocení přibližně s odstupem přinejmenším jednoho až dvou let od účinnosti této nové části zákona. Nezbyvá než vyjádřit přesvědčení, že toto opatření přispěje k dalšímu zkvalitnění a rozvoji sociální práce s jejími respondenty, v tomto případě s mladými dospělými, kterým má dávka opakovaný zaopatřovací příspěvek napomoci k zajištění potřebného zázemí k přechodu z náhradní péče do dospělého a nezávislého života.

Seznam literatury:

- KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. 2. vydání. Praha: Portál, 1997.
- VÁVROVÁ, Soňa. *Doprovázení v pomáhajících profesích*. Praha: Portál, 2012. ■

¹ Tedy osobou mezi 16. – 18. rokem se soudem přiznanou svéprávností dle ustanovení § 37 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

² Zde je pravděpodobně opět pojem myšlen jako tzv. legislativní zkratka zahrnující oba případy nabytí plné svéprávnosti.

MPSV každoročně oceňuje sociální pracovníky

Ministerstvo práce a sociálních věcí, jako gestor sociální práce v České republice, si plně uvědomuje význam sociální práce a stoupající nároky na rozsah a kvalitu jejího výkonu. Původně v rámci projektu „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“ vznikl systém ocenění sociálních pracovníků a sociálních pracovníků za jejich profesní působení, kterým každodenně přispívají k rozvoji a profesionalizaci sociální práce v České republice. Tento projekt byl ukončen v listopadu 2021 a nyní na jeho tradici navazuje projekt „Systémová podpora sociální práce v obcích“. Hlavními cíli tohoto projektu jsou zvyšování odborných kompetencí sociálních pracovníků za účelem zvyšování kvality výkonu činnosti sociální práce a podpory práce ve smyslu etických hodnot a principů, zvyšování povědomí široké veřejnosti o přínosech výkonu sociální práce (ve smyslu, co může sociální pracovník nabídnout, kde a jak poskytuje podporu a pomoc) a za účelem zlepšení mediálního obrazu výkonu sociální práce v ČR.

Ocenění se nazývá „Gratias“, což v latině znamená *děkuji*. Název symbolizuje poděkování sociálním pracovníkům za jejich každodenní vysoce odbornou a velmi náročnou práci. Ocenění je udělováno ve všech oblastech působení sociálních pracovníků, a to v rámci kategorií: Veřejná správa, Sociální služby, Zdravotnická zařízení a vězeňství, Školy a školská zařízení. V roce 2019 bylo ocenění rozšířeno o kategorii Významný přínos v oblasti sociální práce. V roce 2020 bylo mimořádně ocenění uděleno studentovi sociální práce, který byl v době pandemie covidu-19 povolán do sociálních služeb jako výpomoc.

Ocenění bylo poprvé sociálním pracovníkům předáno v roce 2018 na konferenci pořádané u příležitosti Světového dne sociální práce, která je pro tyto účely velmi vhodným prostředím a společensky tuto aktivitu vyzdvihne. Více informací o předchozích ročnících ocenění „Gratias“ lze nalézt na webových stránkách projektu <http://www.budmeprofi.cz/>, včetně známů či sborníků z konferencí.

Ocenění Gratias 2022 bylo letos předáno opět u příležitosti Světového dne sociální práce na konferenci „Sociální práce ve veřejné správě“ konané 15. března.

Ocenění Gratias za rok 2022 získali:
V kategorii Veřejná správa

Bc. Josef Chamula

Osobní motto:

*„Můžeš-li pomoci, pak pomoz. Pokud ne, alespoň neškod.“
(Dalajláma)*

Josef Chamula je vystudovaný sociální pedagog se zájmem o sociální práci, výchovu, vzdělávání a tuzemskou i zahraniční politickou scénu. Od roku 2019 působí jako terénní sociální pracovník

na Kontaktním pracovišti Praha 6 Úřadu práce ČR, další pracovní zkušenosti získal také jako lektor všeobecné primární prevence, lektor jazykových kurzů pro cizince nebo garant odborné praxe. V minulosti působil také v městské Komisi pro výchovu a vzdělávání v Příbrami a v několika školských radách, kde zastupoval zájmy zřizovatele.

V kategorii Sociální služby

Bc. Pavlína Břeňová, DiS.

Osobní motto:

„Vždy se může začít znovu.“

Pavlína Břeňová v roce 2006 dokončila studium na Vyšší odborné škole Dorkas v Olomouci, obor sociální a teologická činnost, v roce 2018 absolvovala na Univer-

zitě Hradec Králové obor sociální patologie a prevence a poté nastoupila na obor sociální práce – poradenství na Masarykovu univerzitu v Brně. Od roku 2015 působí v organizaci NADĚJE, kde je nyní na pozici vedoucí terénní služby a nízkoprahového zařízení pro děti a mládež v České Třebové. Ve své činnosti se zaměřuje komplexně na činnost sociálního pracovníka v sociálně vyloučené lokalitě, prevenci a řešení sociálně patologických jevů a práci s rodinou i jednotlivcem. Od roku 2020 pracuje ve Státním zdravotním ústavu na pozici mediátora podpory zdraví pro osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením. Je také členkou několika odborných kolegií a pracovních skupin na lokální i republikové úrovni v oblasti národnostních menšin, etických otázek v sociální práci, v oblasti péče o rodinu a ohrožené děti a mládež.

Bc. Josef Chamula

Bc. Pavlína Břeňová, DiS.

Mgr. Bc. et Bc. Marie Bílková, DiS.

Mgr. Alena Ostrejšová, DiS.

Mgr. Marika Jelínková

V kategorii Zdravotnická zařízení**Mgr. Bc. et Bc. Marie Bílková, DiS.**

*Osobní motto: „Co je to před námi?“
„To je divočina,“ odvětil krtek.
„Neměj z ní strach.“*

Marie Bílková studovala na Vyšší odborné škole sociální v Jihlavě, Univerzitě Palackého v Olomouci, Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně a Vysoké škole polytechnické v Jihlavě. Profesi sociální práce vykonávala již ve všech formách sociálních služeb a pracovala s lidmi napříč cílovými skupinami. V současnosti pracuje v terénních/ ambulantních zdravotně-sociálních službách v LCC domácí péči s působností služeb ve Středočeském kraji. Spolupracuje s celými týmy všeobecných sester, sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách. Marie Bílková se specializuje na případové poradenství, koordinaci poskytnutí zdravotní a sociální péče lidem v jejich přirozeném prostředí, psychosociální a krizovou pomoc, srdcová oblast je pro ni téma doprovázení a umírání. Zaměřuje se na spojení pomezí zdravotní péče a sociální práce a zvýšení prestiže sociální práce i profese sociálního pracovníka.

Článek byl vydán v rámci projektu MPSV – „Systémová podpora sociální práce v obcích“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003527, financovaného z prostředků Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky.

V kategorii Školy a školská zařízení**Mgr. Alena Ostrejšová, DiS.**

*Osobní motto:
„Když přijmete věci, jak jsou,
je to velká úleva,
i když je to nepřijemné.
Jediným skutečným utrpením je,
že nechceme, aby to tak bylo.“
(Osho)*

Alena Ostrejšová vystudovala Vyšší odbornou školu sociálně-právní v Praze 10, následně pak sociální práci na Univerzitě Karlově, Evangelické teologické fakultě. V sociálních službách se pohybuje od roku 2000, nejprve jako dobrovolník u dětí s kombinovanými vadami a od roku 2004 již na plný pracovní úvazek. Téměř 10 let pracovala jako sociální pracovník, později manažer kvality v domově pro seniory a nyní působí devátým rokem na pozici sociálního pracovníka v dětském domově Nové Strašeci. Jejím dalším zaměstnáním je práce při Nadačním fondu na podporu rozvoje hospicového hnutí v ČR Umění doprovázet, kde působí jako sociální pracovník v rámci odborného sociálního poradenství a půjčovny kompenzačních pomůcek.

V kategorii Významný přínos v oblasti sociální práce**Mgr. Marika Jelínková**

Marika Jelínková studovala obor sociální práce, specializace penitenciární péče na Technické univerzitě v Liberci, a dále na Univerzitě J. A. Komenského Praha obor andragogika. V oblasti sociální práce působí od roku 2008, nejprve na pozici sociální pracovníce u Vězeňské služby ČR, poté od roku 2014 až dosud jako metodička sociální práce na Magistrátu hlavního města Prahy. Paní Jelínková je členkou Poradní komise ředitele Vazební věznice Praha-Pankrác, členkou Komise Rady hl. m. Prahy pro prevenci kriminality a udělování grantů, podílela se na přípravě Konceptu vězeňství do roku 2025 v oblasti postpenitenciární péče. Publikuje v odborné literatuře, např. v časopise Listy sociální práce nebo v časopise Státní zastupitelství. Aktivně se zajímá o problematiku sociální práce, přednáší aktuální témata sociální práce, v rámci připomínkových řízení o návrhu právních předpisů využívá odborné znalosti z praxe. Spoluorganizuje každoroční konferenci s tematikou sociální práce zaměřenou zejména na oblast činnosti sociálních pracovníků obecních úřadů (sociálních kurátorů). (red) ■

Autor fotografií: Televizní Tvorba Brno – Davels spol. s r. o.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

„Sociální práci vnímám jako investici s výrazným meziresortním přesahem,“ říká ministr práce a sociálních věcí Marian Jurečka

V době, kdy se Česká republika vypořádává s přílivem uprchlíků z Ukrajiny kvůli tamní ruské invazi, jsme oslovili ministra práce a sociálních věcí, který pro vás, naše čtenáře, odpověděl na otázky týkající se budoucnosti sociální práce, vizí, kam obor směřovat, i o slabinách v oblasti sociální práce. Sociální pracovníky prosí ministr práce o trpělivost při řešení problémů, jejichž náprava nejde provést dle jeho slov ze dne na den.

Pane ministře, rozhovor s vámi probíhá v nelehké době. Na jedné straně snad končí pandemie covidu-19, na druhé probíhá ruská invaze na Ukrajině. Obojí s sebou přineslo, stále přináší nebo přinese řadu sociálních problémů. Je na jejich řešení MPSV připraveno?

Musí být připraveno. Je pravdou, že když jsem se rozhodoval o svém nástupu na MPSV, tak jsem nepočítal s tím, že budeme dva měsíce po sestavení vlády řešit takhle obrovský problém – tedy příliv uprchlíků, kteří utíkají z Ukrajiny kvůli agresivní válce rozpoutané Ruskem. Bral jsem to jako velkou výzvu udělat kus práce a posunout naši zemi dál. Mohu se opírat o to, že jsem předsedou strany a mám již osobní vládní zkušenost. Ale tohle je opravdu velká výzva, i v komunikaci směrem k české veřejnosti, která se obává, že příchozí Ukrajinci dostanou „jejich“ peníze. Pomoc lidem prchajícím před válkou nikdy nebude na úkor českých občanů, to můžu zodpovědně slíbit. Nejen ministerstvo, ale i podřízené organizace, zejména Úřad práce ČR nebo Česká správa sociálního zabezpečení jsou pod velkým tlakem, od prvních dnů uprchlické krize jsme všichni v režimu maximálního nasazení, abychom vše řešili včas a co nejlépe.

Co vás jako první napadne, když zmíníme českou sociální práci?

Je to na jedné straně spousta pracovitých a obětavých lidí, na druhé straně spousta problémů. Chci, abychom společně s metodiky sociální práce a prevence krajských úřadů, profesními spolky sociálních pracovníků, Asociací

vzdělavatelů v sociální práci, Svazem měst a obcí a Sdružením místních samospráv dokázali brzy vytvořit jasnou vizi v oblasti sociální práce, zaměřili se na výchovu a odbornou přípravu budoucích sociálních pracovníků a nezbytně posílili mezigenerační solidaritu. V posledních letech jsme nabyli dojmu, že se o vše postará stát. Já považuji za elementární povinnost, aby stejně jako rodiče mají odpovědnost za výchovu svých dětí, se děti dokázaly postarat o své stárnoucí rodiče. V situaci, kdy si tito lidé nemohou vše zajistit a obstarat sami, by tu měla být především rodina, která by dokázala pomoci. Počítáme i s tím, že tyto rodinné pečující budeme podporovat a motivovat.

Jaká je vaše osobní vize či ambice, kterou chcete vnést do rozvoje sociální práce?

Už jsem mluvil o nutnosti posílení mezigenerační solidarity. S tím souvisí také nutnost sociální práci sjednotit a stabilizovat finančně napříč resorty. Demografická křivka je neúprosná a čas přináší i nečekané výzvy, jako je nynější uprchlická vlna z Ukrajiny. Na obojí je třeba umět efektivně reagovat. Sociální práci proto vnímám jako investici s výrazným meziresortním přesahem, která, aby fungovala efektivně, musí mít dostatek dostupných nástrojů podpory a pomoci, aby mohla působit zejména preventivně a včas.

Evidentně se také neobejdeme bez většího počtu sociálních pracovníků. Zde vidím prostor pro zlepšení nejen v oblasti vzdělávání a přípravy budoucích sociálních pracovníků, ale i z hlediska komunikace vůči široké ve-

řejnosti o potřebnosti tohoto povolání a o jeho perspektivě.

Hodně se mluví o profesním zákonu o sociální práci, každý ministr či ministryně před vámi ho sociálním pracovníkům sliboval/a, někteří dokonce již před téměř třemi desítkami let. Jak se k zákonu stavíte vy?

Čtyři roky, na které jsme byli zvoleni, není z hlediska našich ambicí dlouhé období. Nicméně s touto profesní úpravou rovněž počítáme. Cílem je ukotvení, zviditelnění této profese, a především zajištění dostupné odborné podpory a pomoci všem osobám v nepříznivé sociální situaci, která klade důraz nejen na dobrovolnost, nemocenský partnerský vztah, a především udržení těchto osob v jejich přirozeném prostředí, hledání zdrojů a potřebné pomoci jejich rodinám. Legislativní úprava rovněž ukončí záměnu sociálních pracovníků s těmi, kdo klientům poskytují tzv. pečovatelské úkony.

Naopak, co očekáváte od sociálních pracovníků, kteří působí ve vašem resortu?

Předně bych je chtěl požádat o trpělivost. Víím, že v resortu je hodně neřešených problémů. My je ale chceme napravit, což bohužel nejde ze dne na den.

Hodně se mluví také o lepší medializaci sociální práce. Potřebují ji sociální pracovníci vůbec? Pokud ano, tak jak ji uchopit?

Rozhodně ano. Lze to uchopit jednoduše tak, že o této práci budeme víc mluvit, aby společnost měla představu o tom, co tato práce obnáší a jak moc je pro nás všechny důležitá.

MPSV i letos vyhlásilo vítěze dalšího ročníku ocenění Gratias. Co byste vzkázal sociálním pracovníkům, kteří již dva roky řeší kvůli covidu-19 nepříznivé životní situace mnoha rodin i jednotlivců?

Jsem si vědom toho, že je to práce velmi vyčerpávající, únavná. Věřím však, že na druhé straně přináší uspokojení i v té podobě, že jsou vidět výsledky jejich práce. Práce sociálních pracovníků si velmi vážím.

Sociální práce není v České republice doceněna, myslíte si, že ocenění jako Gratias přispívá v očích veřejnosti k větší atraktivitě oboru?

Bezpochyby ano. Samozřejmě nejde o jedinou aktivitu v tomto směru, ale rozhodně si myslím, že i toto ocenění atraktivitě oboru obrovsky přispívá. Jde o příběhy konkrétních lidí a ty mají vždy velkou sílu.

Co považujete v oblasti sociální práce za největší problém?

O mnoha problémech jsem mluvil v předchozích odpovědích. Určitě jde o oblast, která je s ohledem na to, jaké plní úkoly, podfinancovaná. Chtěl bych jí odlehčit a přenést odpovědnost za spoustu činností tam, kde by skutečně měla ležet, tedy na rodiny. Samozřejmě v případech, kdy to je možné.

Sociální pracovník, stejně jako jiní profesionálové – psycholog, pedagog – by měl v praxi vykonávat odbornou činnost, ne převážně plnit sociálně-administrativní a úřednické úkoly. Rovněž jeho finanční ocenění by mělo být stejné ve všech oblastech, kde sociální pracovníci působí, proto chci, aby byla přijata samostatná platová tabulka pro sociální pracovníky.

Jaké kroky plánuje MPSV do budoucna podniknout na podporu práce sociálních pracovníků a sociální práce obecně?

Jak jsem již řekl, je to zatraktivnění této práce a vychovávání dalších generací sociálních pracovníků. Další věcí, která pomůže i jejich zaměstnavatelům, je nastavení stabilního a dostatečného financování, aby měli větší jistotu. V důsledku zlepšení finančního ohodnocení sociálních pracovníků by také mohlo dojít ke zvýšení podílu mužů vykonávajících toto povolání, což je zcela žádoucí z hlediska míry nerovnosti v odměňování.

Děkujeme za rozhovor!

Ing. Petra Cibulková, šéfredaktorka;

Mgr. Andrea Tajanovská, DiS.,

předsedkyně Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR

Předně bych je chtěl požádat o trpělivost. Víím, že v resortu je hodně neřešených problémů. My je ale chceme napravit, což bohužel nejde ze dne na den.

Role sociální práce v tématu přípravy na zletilost dospívajících

Příprava na zletilost dítěte vyrůstajícího v ústavní výchově je multioborovou výzvou, ve které má sociální práce a sociální pracovník nezastupitelnou úlohu. Sociální práce s dospívajícím, který se v ústavní výchově na zletilost připravuje, mu má pomoci zmapovat nástrahy a možná rizika spojená se vstupem do dospělosti.

*Text: Mgr. Josef Smrž,
psychologické poradenství,
psychoterapie, lektorská činnost*

U dospívajících, kteří se v prostředí ústavních zařízení připravují na dospělost, se setkáváme s nereálnou, až idealizovanou představou, jak bude „ten dospělý život“ vypadat. Dospívající se často nechávají pohltnout tím, že očekávají, že nastane svobodný život bez pravidel a autorit. Mnozí z nich i přes nefungující rodinné prostředí doufají v bezpečný návrat do rodiny, která bude podpůrným útočištěm. Tyto představy dospívajících ukazují, jak důležitá a přitom náročná je cesta přípravy na zletilost – přípravy na reálný svět, který pravděpodobně nemilosrdně ukáže svoje drápy.

ÚLOHA SOCIÁLNÍ PRÁCE

Z pohledu sociální práce můžeme vnímat několik rovin práce s dospívajícími. Standardy kvality orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)¹ určují povinnost věnovat se přípravě na zletilost u dětí starších 16 let, kteří se nachází v ústavní výchově. Pracovník OSPOD, který je povinen ze zákona jednou za tři měsíce navštěvovat dítě v zařízení pro výkon ústavní výchovy, musí zajišťovat včasnou přípravu na život dítěte po dosažení zletilosti a zpřístupnit mu základní informace a dovednosti, jak po dosažení zletilosti samostatně žít.

Podobnou povinnost má ve svých standardech zakotveno i ústavní zařízení², kterým je dítě průběžně připravováno na samostatný život a vedeno k osvojení potřebných životních zkušeností. Stan-

dardy kvality dávají jen obecný rámec jednotlivým subjektům, které mají téma vnímat jako nedílnou součást aktivní práce s dospívajícími. Vzájemnou propojenost mezi konkrétními činnostmi a dovednostmi, které by si dospívající měl díky této přípravě osvojit/uvědomit, vidíme v povinnosti vytvářet Individuální plán ochrany dítěte ze strany pracovníka OSPOD a na něj navázaný Program rozvoje osobnosti dítěte vytvářeného ze strany ústavního zařízení. Je tak nepřehlédnutelná snaha o propojení těchto subjektů v rámci multioborové spolupráce tak, aby byla příprava na zletilost nejen administrativní plněním povinností, ale funkčním procesem, ve kterém bude dospívající hrát aktivní roli.

Je zjevné, že pracovník OSPOD nemůže mít v rámci zákonných návštěv dostatek času a prostoru pro to, aby mohla být příprava na zletilost intenzivní a dlouhodobým procesem. Z toho důvodu je partnerství s ústavním zařízením neodmyslitelnou podmínkou. Jsou to totiž sociální pracovníci zařízení nebo vychovatelé zařízení, kteří mohou mít dostatek prostoru k tomu, aby jednotlivá témata s dospívajícími oslovovala, upevňovala nebo aby navázali partnerství například s neziskovými organizacemi, které jim v tomto procesu pomohou. Role pracovníka OSPOD je přesto neméně důležitá v tom, že i on musí jednotlivá témata s dospívajícími oslovovat, korigovat nereálné představy dospívajícího a aktivně se zajímat o možná rizika a obavy, které dospívající s blížícím se odchodem ze zařízení má. Je to stále pracovník OSPOD, který je koordinátorem případu odpovědným za proces.

TÉMATA PŘÍPRAVY NA ZLETILOST

Výzkum organizace Krok domů zaměřený na toto téma ukázal, že jako nejdůležitější cíl dospívajících po opuštění pobytového zařízení bylo zmiňováno samostatné bydlení, postavení se na vlastní nohy a získání sebevědomí (Krok domů, 2020). Tato témata byla pro dospívající zároveň zdrojem největší úzkosti a nejistoty, kdy představy nezletilých o vlastním

bydlení často neodpovídají reálným možnostem. Příkladem dobré praxe je v mnohých zařízeních existence oddělených bytů / startovacích bytů, kde se dospívající a mladí dospělí mohou učit základním návykům a dovednostem s tímto tématem spojených (vedení domácnosti, hospodaření s financemi, co znamená samostatné bydlení) a získat tak i podporu pro budoucí samostatný život. Podpora samostatného bydlení vede dospívající k převzetí odpovědnosti za svůj život a výrazně přispívá nejen k osvojení praktických dovedností, ale i mechanismů vyrovnávání se s neúspěchem nebo strachem ze samostatnosti. Všimáme si, že jakmile má dospívající po zletilosti na výběr odchod do dalšího režimového typu zařízení – např. dům na půli cesty, může být pro něj tento režim nepřekonatelnou překážkou.

Témat, která je třeba zahrnovat do procesu přípravy na zletilost, je mnohem více. Jde o témata volby povolání, dalšího vzdělávání, zaměstnání, sociálních dávek nebo často možná opomíjená témata vztahů, sexuality nebo zvládání náročných životních událostí. Příprava na zletilost z pohledu sociální práce proto musí být propojením praktických dovedností a psychologických témat.

Dospívající / mladí dospělí, kteří se zúčastnili výzkumu, uváděli, že měli pozitivní zkušenost s osobou peer průvodce nebo konzultanta, který s nimi jednotlivá témata mohl řešit a podporoval je nejen v rámci přípravy na zletilost, ale i po jejím dosažení. Právě tento nejužitečnější typ podpory dětí odcházejících z ústavních zařízení vnímáme v současné praxi jako velkou výzvu a zároveň vidíme jeho nedostatečné využívání. Příprava na zletilost z pohledu sociální práce OSPOD končí jeho zletilostí. Ze strany státu se vytváří nepřírozená umělá hranice, kdy se mladý dospělý snadno může ocitnout bez potřebné podpory. Aktuálně určitou podporu přinesla novela o sociálně-právní ochraně dětí, která zavedla pro mladé dospělé odcházející z ústavních zařízení tzv. opakující se příspěvek, podmíněný splněním několika podmínek, jako je studium

¹ Standard 14B. – Příloha č. 1 k vyhlášce 473/2012 Sb., Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany dětí orgány sociálně-právní ochrany dětí.

² Standard 2B, 2. 28 – Metodický pokyn, kterým se stanoví standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivní výchovnou péči č. j. MŠMT-5805/2015.

³ § 50b–50u zákona č. 359/1999 Sb., v novelizovaném znění.

nebo spolupráce se sociálním kurátorem, a jednorázový příspěvek při odchodu z ústavního zařízení³. Potřebnost navazujících podpůrných sociálních služeb je i tak nepochybná.

DŮVĚRNOST A RESPEKT

Zásadní je podíl třetí roviny, která se do přípravy na zletilost zapojuje – neziskových organizací prostřednictvím vlastních programů. Jako nejužitečnější jsou vnímány dlouhodobé a intenzivní projekty, které se zaměřují na konkrétní jednotlivá témata a praktické dovednosti zahrnující v sobě dostatečnou podporu pro dospívající. Naopak jako nefunkční se ukazují teoretická školení a přednášky, které neobsahují prohloubení zážitku.

Základním předpokladem pro kvalitní přípravu na zletilost je vytvoření vztahu mezi dospívajícím a pracovníkem. K takovému navázání vztahu musí existovat nejen časové podmínky, ale v mnoha bodech je to také výzva ke změně nastavených pravidel fungování. Dospívající často vnímají pracovníky OSPOD jako osoby, které reprezentují formální roli státu bez emocí a možnosti navázat důvěrný vztah. Sociální pracovníky zařízení pak dospívající často mají za administrativní pracovníky, kteří předávají kontakty. Takto limitovaný vztah, založený na formálnosti, může jen těžko napomáhat efektivnímu prohlubování dovedností v rámci přípravy na zletilost. Svoji formální úlohu koneckonců vnímají i samotní sociální pracovníci: závěry výzkumu Kroku domů ukázaly, že pracovníci OSPOD se často sami jako part-

neři nevnímají, protože vstupují do života dospívajícího málokdy, což brání navázání blízkého vztahu. Zajímavé je potom zjištění vyplývající z výzkumu, že tito pracovníci nejsou se svou formální rolí spokojeni, snaží se o budování důvěrného vztahu nebo potlačení své role represivního orgánu.

PROPOJENÍ AKTÉRŮ PODÍLEJÍCÍCH SE NA PŘÍPRAVĚ NA ZLETILOST DOSPÍVAJÍCÍCH

Jednotliví aktéři vstupující do přípravy na zletilost z pohledu sociální práce jistě nemohou zaručit, že bude cíl dosažen ve všech bodech stoprocentně. Mohou se však díky vzájemné spolupráci a koordinaci podílet na efektivním a smysluplném nastavení tohoto plánu. Určitá formálnost nebo očekávání, že tuto odpovědnost přebere jiný subjekt, prakticky vytváří díry, kterými může dospívající velice snadno propadnout. Pravděpodobně nemůžeme požadovat, aby sociální pracovník zařízení nebo OSPOD byl průvodcem dítěte. Jeho odpovědností by mělo být oslovit tématy a koordinovat způsob, jakým budou dovednosti prohlubovány a jaké funkční programy a metody budou pro dospívajícího zvoleny. Základním stavebním kamenem je vytvořený vztah, založený na důvěře a respektu, který se často ve formálním prostředí ztrácí.

Jinou pozici mohou mít v tomto ohledu sociální pracovníci sociálních a podpůrných služeb, kteří se mohou zmíněným průvodcem dítěte stát a prakticky pomáhat rozvoji konkrétních dovedností a té-

mat. Společným úkolem je nerezignovat na propojení s dalšími aktéry systému a snažit se o vzájemnou výměnu informací s uvědoměním vlastních kompetencí. I když jde o banální konstatování, v praxi existuje rivalita mezi jednotlivými subjekty, která může být zásadní překážkou dobré spolupráce. Je tak vhodné volit metody, které tuto rivalitu nebo nedorozumění snižují a zároveň přispívají k respektování a vyzdvižení vlastní aktivní role dospívajícího. Za takovou metodou koordinace jednotlivých aktérů se zapojením dospívajícího lze zmínit případové konference, které umožňují nejen rozdělení vlastních kompetencí, ale i vzájemné propojení individuálních plánů práce.

Dospívající, který se připravuje na samostatný život, je tím nejdůležitějším – připravuje se na svůj život, často nezávisle na našich představách a očekáváních. Vidíme velkou efektivitu metod práce, ve kterých je dospívající vnímán jako partner, jehož názory, přání a očekávání všichni aktéři vnímají s nejvyšší vážností a respektem. Respekt, byť k nereálným očekáváním, otevírá cestu k tomu, aby chom dospívajícího upozornili na možná rizika a mohli s nimi pracovat. ■

Zdroje:

- *Manuál standardů kvality sociálně právní ochrany dětí pro orgány sociálně právní ochrany dětí, MPSV, 2014.*
- *Průzkum příprava mladých dospělých vyrůstajících v pobytových zařízeních na odchod do dospělého života, nadační fond Krok domů, 2020.*

„Ocenění a poklonu si zaslouží všichni, co pracují v sociálních službách,“ říká nejlepší sociální pracovnice Lenka Vašutová

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR a Diakonie ČCE každoročně oceňují nejlepší pracovníky v sociálních službách v rámci Národní ceny sociálních služeb – Pečovatel/ka roku. Nejinak tomu bylo i letos, kdy se předávaly ceny jak za rok 2021, tak i za rok 2020, kdy vyhlášení proběhlo online kvůli pandemické situaci. Na následující stránkách si můžete přečíst rozhovor s Lenkou Vašutovou z Diakonie ČCE – Střediska křesťanské pomoci v Litoměřicích, která se stala nejlepší sociální pracovnící za rok 2021. Ocenění dále získali také Vít Goryl (Slezská diakonie), Zdeňka Kafková (Oblastní charita Červený Kostelec) a Eva Pařízková (Diecézní charita Brno – Oblastní charita Jihlava).

Text: Ing. Petra Cibulková, šéfredaktorka

Proč jste si zvolila práci sociální pracovnice?

Do Domova pro matky s dětmi (dále DMD) jsem nastupovala v roce 2007

na pozici pedagoga volného času. Z počátku jsem pracovala převážně s dětmi, ale zkušenosti a praxe ukazují, že je velmi důležité pracovat s celou rodinou, životním příběhem žen a dětí. V průběhu mé praxe v DMD jsem si doplnila vzdělání. Vystudo-

vala jsem speciální pedagogiku obor psychopedie a etopedie a od roku 2013 jsem měla dvě pracovní pozice sociální pracovník a pedagogický pracovník. Práce s lidmi mě baví a naplňuje.

Jaký by podle vás měl být sociální pracovník/sociální pracovnice? Jaké jsou jeho/její klíčové vlastnosti?

Určitě lidské faktory, jako jsou lidskost, umění komunikace, umění řešit konflikty, ale také umět naslouchat a podporovat klientky služby v jejich rozhodnutí, ukázat možná rizika. Umět poradit, ale nerozhodovat za klientky. V neposlední řadě trpělivost a určitá zvědavost (možná i urputnost) při hledání nových možností a forem práce s klientkou a jejími dětmi. Pro mě je také důležitý optimismus a naděje.

Každá klientka je jedinečná osobnost se svým příběhem, který je někdy tak propletený, že se zdá nemožné ho rozplést. Každá klientka přináší něco nového. Jako zásadní vnímám respektovat klientku, vnímat ji a její děti jako osobnosti s hodnotovým systémem a primární vztahovou sítí. Učit se smířit se s tím, že ne vždy bude podpora přijata. Umět přijímat či respektovat názor klientky, i když s ním nesouhlasím. Mít na paměti, že nejlepším odborníkem na život je člověk sám.

Nejste jen sociální pracovnice, ale také pedagog, zástupce vedoucí a lektorka. Dá se obsáhnout tolik pracovních pozic jedním člověkem?

Dá ☺. V Domově neustále hledáme nové možnosti při práci s klientkou a jejími dětmi. Je pro nás důležitá práce s celou rodinou a také celostní pohled na osobnost klientek a jejich dětí – tzv. bio-psycho-sociálně-spirituální model. V posledních letech – přibližně 5 let zpět se proměňuje cílová skupina matek. Setkáváme se častěji s maminkami s mentálním handicapem, psychiatrickým onemocněním a v neposlední řadě s maminkami se závislostmi. Tady vnímám propojenost sociální práce a pedagogické činnosti jako významný prvek při práci v DMD. Hlavním a zásadním prvkem je tým a podpora Diakonie. Bez pevného a stabilního týmu by to nešlo. V hledání možností při práci s klientkou je Diakonie otevřená a naslouchající. Služby se mohou navzájem prolínat a podporovat klientky v rámci řešení jejich životní situace. Např. spolupráce se sociální rehabilitací, podporou samostatného bydlení, chráněnými dílnami.

Nesmím opomenout ani péči o nás pracovníky. Nejen, že máme možnost kvalitního vzdělávání v rámci Diakonické akademie. Je myšleno i na naši duši, máme možnost využít psychoterapii, supervizi všech formátů. A v neposlední řadě, a toho si také moc vážím, máme možnost se v rámci Diakonie i realizovat. U mě jde například o možnost lektorování, být členem diakonické letky (metodické kontro-

ly). Tyto aktivity jsou pro mě i jistou psychohygienou a prevencí proti syndromu vyhoření. Měla jsem možnost založit výtvarnou a fotografickou soutěž „Společně malujeme svět“ pro maminky a děti z azylových domů a tento rok budeme realizovat již 9. ročník.

Také kladně vnímám ukotvené hodnoty v Diakonii. Vnímám je jako stmelující prvek lidí, kterým jde o společnou věc, jež má pro ně smysl. Právě hodnoty dávají hranice a ukazují cestu, jak službu dělat.

CO O NÍ ŘEKLI V NOMINACI:

Lenka zvládá s nadhledem svou multifunkční pracovní pozici: sociální pracovník – pedagog – zástupce vedoucí – lektor. Jako sociální pracovník vede klientky domova ke změně jejich osobní situace. Dokáže využít své dovednosti a navázat s klientkou blízký funkční vztah. Pracuje s dětmi, získává jejich důvěru a ta pak pomáhá k důvěře u klientek při odkrývání „kostlivců ve skříni“ z jejich soukromých životů. Zkoumá do hloubky příběhy matek samoživitelek a snaží se rozplést nebo alespoň povolit utažený uzel problémů, který je do domova přivedl. Ke své práci používá i techniku scénotestu, kdy si matka nebo i děti staví svou životní divadelní scénu. Teprve na ní často pochopí, proč a co se jim vlastně stalo, a to beze slov. Pokud je v domově těhotná maminka, dokáže ji provést těhotenstvím a je často jediná, která za ní do porodnice přijde na návštěvu.

Je něco, co byste chtěla ve své práci zlepšit? A naopak, co se vám během vaší praxe povedlo?

Pořád se učím si s každou klientkou nastavovat i své limity. Někdy mám pochybnosti, zda nastavená podpora není již moc, respektive jestli již nepřepečováám, nevytvářím ochranou bublinu v rámci služby. V tomto mi pomáhají konzultace s vedoucí DMD, metodičkou a celým týmem DMD.

Co se nám daří, je propojování sociální práce se speciální pedagogikou, vnášet nové metody práce do praxe. Především při práci s klientkami s mentálním handicapem, psychiatrickým onemocněním. Prezentování tématu „rodič s handicapem“ na komunitní plánování. Spolupráce s odborníky, založení multifunkčních týmů.

Je nějaký příběh klienta, který vám utkvěl v paměti?

Těch je více, s každou klientkou se učím něco nového a něčím novým mě obohacuje a možná i posouvá při hledání nových metod při práci s klientkou. Hodně mě zasáhl příběh klientky, kde jsme se poprvé v rámci naší služby setkali s maminkou s mentálním handicapem.

Paní k nám přišla do Domova pro matky s dětmi a s novorozenou dcerou na žádost sociálního úřadu se slovy: „Ona je nějaká divná a nemá kam jít.“ Ocitla se v úplně cizím městě a úplně bez kontaktů na rodinu. Při mapování potřeb klientky jsme postupně zjišťovali, že klientka potřebuje vysokou míru podpory ve všech oblastech. V následném šetření bylo zjištěno, že maminka má mentální postižení, které bylo dosud neřešené. Závěr psychologického vyšetření byl, že klientka nemůže s dcerou bydlet sama, je potřeba zajistit sociální službu, která by ji podpořila. Pracovníci stáli před velkým dilematem, byly zde dvě možnosti: První, kdy bychom mohli na sociální úřad nahlásit, že maminka péči o miminko nezvládá. Výsledkem by bylo odebrání miminka a pro nás žádná práce. Druhá, pomoci mamince se naučit starat v rámci svých možností o miminko. Toto téma bylo předmětem několika porad a supervizí, aby se tým sjednotil, jak klientku v péči o dceru podpořit. Čekala nás úplně nová zkušenost. Zde jsme také poprvé využili metodu fototréninku – kdy jsme za pomoci fotografií učili klientku např. denní režim dcery. Maminku s miminkem jsme fotili v takové pozici, která je správná. Aby například viděla, jak má držet lahvičku s mlékem nebo jak správně zvedat dítětko z vany. Velké dilema bylo i následné bydlení. Následné bydlení formou např. chráněného bydlení pro rodiče s handicapem totiž není. V tomto případě

se však podařilo aktivovat rodinu klientky, ke které se i s dcerou odstěhovala.

Ve své práci používáte techniku scénotestu. Přiblížíte čtenářům, jak může tato technika usnadnit komunikaci a práci s klienty?

V Domově při hledání nových možností práce s uživatelkou a jejími dětmi je pro lepší mapování jejich situace a následného řešení jejich tíživé situace využívána metoda Scénotestu. Scénotest je zde používán v rovině terapeutické.

Jedná se především o zkvalitnění práce s uživatelkou a jejími dětmi. Samy uživatelsky uvádějí, že vzniklé životní situaci nerozumí, nevědí, co bude dál, neumí nebo se bojí samy rozhodovat o své budoucnosti, neumí si stanovit kroky ke zlepšení své současné situace. Nesmíme také zapomenout na děti uživatelek, které mnohdy zažily domácí násilí. Musely opustit své domovy, svoji školu a musí si zvykat na nové prostředí. Děti se také ocitají v tíživé situaci, které nerozumí, často se stává, že právě matky jim také neumí dostatečně danou situaci vysvětlit, a tím se oslabuje vztah matka – dítě. Zde právě vidíme Scénotest jako přínosnou metodu, uživatelsky a její děti si prostřednictvím scény mohou postavit „svůj svět“, pojmenovat si ho, vyprávět o něm. Na tomto základě je pak možné s uživatelkou stavět.

Co vás ve vaší práci povzbuzuje, z čeho čerpáte energii?

Práce v DMD je velmi pestrá, náročná, někdy i smutná. Každá klientka je jedinečná osobnost se svým příběhem. Povzbuzuje mě každý úspěšný krok klientky, ale i dětí. Povzbuzení a energii mi dává zpětná vazba od bývalých klientek a dětí. Je příjemné, když se potkáte a oni vám povídají, jak se jim daří, co se povedlo, co ne. Nebo když si následně po odchodu z DMD přicházejí pro radu, protože vám důvěřují. To je pro mě potvrzením, že má práce má smysl. Energii mi dodává moje rodina a přátelé. Čerpám z přírody. Mám ráda bylinky a jejich kouzelnou moc. Ráda chodím na procházky, v zimě na běžky či lyže, v létě na kolo.

Co pro vás znamená ocenění nejlepší sociální pracovník?

Určitě ocenění mé práce, práce celého týmu Domova pro matky s dětmi, Diakonie ČCE. Určité potvrzení toho, že má práce má smysl, že může inspirovat další lidi nahlédnout svět sociální práce. Osobně si myslím, že ocenění a poklonu si zaslouží všichni, co pracují v sociálních službách. Za mě se tato práce bez lidskosti, přijetí klienta a otevřeného srdce dělat nedá. ■

Není práce jako práce aneb Zaměstnávání klientů domovů pro osoby se zdravotním postižením, II. díl

V prvním díle článku jsme si přiblížili mezinárodní závazky státu v oblasti zaměstnávání lidí s postižením vyplývající z Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, výsledky výzkumného šetření zařízení pobytových služeb v oblasti zaměstnávání klientů pobytových služeb a nastínili jsme si několik problémů spojených s pracovními aktivitami klientů v pobytové sociální službě. Ve druhém díle se podíváme na problematiku sociálně terapeutických dílen zřizovaných při domovech pro osoby se zdravotním postižením (DOZP) a na situace, kdy je klient pobytové sociální služby zároveň zaměstnancem poskytovatele této služby, a dotkneme se i otázky odměňování klientů za práci. Tento článek, a situace v něm popsané, jsou reakcí na konkrétní negativní zjištění veřejného ochránce práv v oblasti zaměstnávání klientů DOZP během monitorovacích návštěv.

*Text: Mgr. Denisa Kramářová,
Kancelář veřejného ochránce práv*

V rámci monitorovacích návštěv, které ochránce provádí v domovech pro osoby se zdravotním postižením (dále „DOZP“),¹ se poměrně často setkáváme s tím, že klienti DOZP navštěvují sociálně terapeutické dílny přímo v areálu domova. **Sociálně terapeutické dílny jsou ambulantní službou, jejímž cílem je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností klienta prostřednictvím sociálně pracovní terapie.**² Cílovou skupinou jsou klienti, kteří **nejsou umístitelní na otevřeném ani chráněném trhu práce.**³ Tyto dílny mohou být předstupněm v přechodu člověka s postižením směrem k pracovnímu uplatnění na otevřeném trhu práce. Pro některé klienty představují jistou seberealizaci v rámci maximální možné aktivizace jejich pracovního potenciálu.⁴ Je potřeba zdůraznit, že sociálně terapeutické dílny **nejsou zaměstnáním klientů.** Případný prodej výsledků činnosti klientů pokrývá náklady na pořízený materiál, aby mohly být vykonávány další činnosti.

V některých navštívených domovech však nebyla jasně nastavena **hranice mezi činnostmi v sociálně terapeutické dílně a závislou prací**, za kterou by měla klientovi náležet odměna a další ochranné záruky dle pracovněprávních předpisů. Setkali jsme se i se zajímavou kombinací, kdy byly dílny a aktivity v nich vykonávané částečně prostorem pro poskytování sociálně terapeutických dílen a částečně šlo o sociální podnik. Takováto prostupnost by sama o sobě nebyla na škodu, v tomto případě však bohužel o příklad dobré praxe nešlo. Výsledkem níže popsaných problematických aspektů této situace pak bylo, že v jedné dílně vedle sebe seděl klient sociálně terapeutické dílny a zaměstnanec sociálního podniku, oba tam strávili stejný počet hodin, tvořili stejný produkt, stejné kvality, jeden z nich však dostal za svou práci zaplacenou a ten druhý nikoliv. Na tomto příkladu si také ukážeme, ve kterých bodech by se takto či obdobně postupující poskytovatel mohl potenciálně dostat do konfliktu s Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením.⁵

¹ Od roku 2018 je Veřejný ochránce práv monitorovacím orgánem Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, podle článku 33 této Úmluvy.

² Ustanovení § 67 zákona č. 108/2006 Sb., o sociální službě, ve znění pozdějších předpisů.

³ Ustanovení § 67 zákona č. 108/2006 Sb., o sociální službě, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Doporučený postup MPSV č. 1/2016 na podporu realizace prostupného systému sociální a pracovní rehabilitace osob se zdravotním postižením, s. 25. Dostupný z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Doporu%C4%81en%C3%BD%20postup_c.1-2016_na_podporu_realizace_prostupneho_systemu_socialni_a_pracovni_rehabilitace.pdf/5ee51e78-e010-8495-1bd2-d9cc9108d072.

⁵ Vyhlášenou pod č. 10/2010 Sb. m. s.

1. Poskytovatel provozuje sociálně terapeutické dílny ve stejných prostorech či areálu jako službu DOZP a klienty dílen jsou pouze klienti DOZP. V souladu s principem normality by měl být klient motivován, aby pracoval mimo zařízení, vykonával činnosti v jiném prostředí a v jiném okruhu lidí, jak je tomu u běžného obyvatelstva, a také v souladu s právem na nezávislý způsob života, zapojení do společnosti a život v komunitě, jak to vyplývá z čl. 19 Úmluvy.⁶

2. Poskytovatel se rozdělením dílen na službu sociálně terapeutických dílen a sociální podnik zřejmě snažil rozlišit mezi klienty, kteří již vykonávali závislou práci, a klienty, jejichž výkon nedosahoval potřebné rychlosti či kvality, a jednalo se z jeho pohledu pořád o sociálně pracovní terapii. V tomto případě však řada klientů vykonávala v rámci sociálně terapeutických dílen aktivity v rozsahu a kvalitě, které naznačovaly, že tito klienti již nespádají do cílové skupiny sociálně terapeutických dílen a jejich pracovní dovednosti a návyky spíše odpovídaly dovednostem zaměstnanců na otevřeném či chráněném trhu práce. Poskytovatel tak nedostatečně směřoval k naplnění cíle sledovaného článkem 27 Úmluvy, podle kterého je potřeba **podporovat** pracovní příležitosti a **profesní postup** lidí s postižením na trhu práce, jakož i **asistenci při hledání**, získávání a udržení si zaměstnání a při návratu do práce.

3. Klienti, kteří byli zároveň zaměstnanci sociálního podniku, a klienti sociálně-terapeutických dílen vnímali vzájemné nerovné postavení. Skutečnost, že klienti trávili v dílně stejný čas při stejné činnosti, a někteří dostávali za práci zaplacení, zatímco jiní ne, vyvolávala mezi klienty zmatení, frustraci a hněv. I klienti, kteří nebyli za svou práci odměňováni, odváděli pravidelnou práci a vyráběli výrobky, které byly následně prodány, a sami pokládali tyto aktivity za zaměstnání. Poskytovatel a zaměstnavatel tak selhávali v zajištění rovných příležitostí a za určitých podmínek možná dokonce i v rovném odměňování za práci rovnocenné hodnoty.⁷

4. Osoby ve vedení sociálního podniku zároveň figurují ve vedení služby DOZP – zaměstnavatel i poskytovatel nejsou na sobě nezávislými subjekty a hrozí konflikt zájmu. Poskytovatel služby DOZP by měl hájit zájmy klienta mimo jiné v pracovněprávních vztazích (např. chránit jejich právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky⁸). V rámci

ombudsman

veřejný ochránce práv

ci základních činností by mu měl přinejmenším poskytnout dostatečnou oporu tak, aby měl klient možnost pracovat, uplatnit se na trhu práce, a zároveň nebyl v příliš závislé nebo nerovném postavení. Výše popsané záruky však nelze garantovat v situaci, kdy je poskytovatel a zaměstnavatel tatáž osoba či mezi nimi existuje jiné přímé propojení.

Obdobně komplikované situace nastávají ve chvíli, kdy klient vykonává určitý typ pracovní činnosti přímo v domově, ať už na základě pracovní smlouvy či některé z dohod uzavíraných mimo pracovní poměr, či v rámci aktivizačních činností (může jít např. o úklidové práce, vypomáhá v kuchyni či v prádelně).

Cílovou skupinou jsou klienti, kteří nejsou umísťitelní na otevřeném ani chráněném trhu práce.³

Tyto dílny mohou být předstupněm v přechodu člověka s postižením směrem k pracovnímu uplatnění na otevřeném trhu práce.

V rámci naší monitorovací činnosti jsme se setkali kupříkladu s tím, že poskytovatel odpracovanou dobu klientů neznamenával, klienti nebyli informováni o tom, kolik vydělávají či jak je s jejich penězi nakládáno.⁹ V některých případech nebyli klienti v domově zaměstnání, rozsah jejich pracovních činností v rámci aktivizačních aktivit však již **naplňoval znaky závislé práce**. Obzvláště problematická je praxe, kdy klienti **nahrazují práci odborného personálu, a to i pokud jde o péči o ostatní klienty**.

Závěrem tak lze shrnout **několik aspektů, které mohou v souhrnu představovat bariéry zaměstnávání klientů pobytových sociálních služeb**. Aby

poskytovatelé, jejich zřizovatelé, a tedy i Česká republika dostáli závazkům vyplývajícím z Úmluvy o právech lidí s postižením a umožnili klientům pobytových sociálních služeb pracovat na otevřeném trhu práce, měli by se zaměřit zejména na odstraňování následujících bariér:

- Velká část navštívených pobytových sociálních služeb se stále nachází v odlehklých oblastech, kde největším zaměstnavatelem je právě poskytovatel služby. Jinak řečeno, pobytové sociální služby převážně nejsou poskytovány komunitním způsobem.
- Poskytovatel se tak snaží vytvářet podmínky pro přípravu na práci, či přímo pracovní příležitosti pro klienty v domově. Problémem je, že tím často pra-

covní uplatnění klientů končí a k přesunu na otevřený trh práce směrem do komunity již nedochází.

- Dalším aspektem je, že velká část klientů pobytových sociálních služeb má omezenou svéprávnost v oblasti nakládání s financemi. Klienti, kteří fakticky zastávají určitou práci, by za ní měli být také odměněni, ke svým penězům se však dostávají jen stěží, čímž klesá i jejich motivace.
- V neposlední řadě je v této oblasti citelná absence metodické podpory, která by poskytovatele v jejich snaze podpořila a usměrnila, a nedostatečná spolupráce s dalšími aktéry na poli zaměstnávání lidí s postižením. ■

⁶ *Kritéria sociálních služeb komunitního charakteru a kritéria transformace a deinstitucionalizace. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021, Dostupná z: http://www.trass.cz/wp-content/uploads/2021/10/Kriteriya-transformace-a-DL_final.pdf.*

⁷ Čl. 27 Úmluvy.

⁸ Tamtéž.

⁹ *Souhrnná zpráva veřejného ochránce práv z návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením, Veřejný ochránce práv, 2020, s. 58. Dostupná z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/7734>.*

Jak je vnímána důležitost různých aspektů kvality služeb sociální péče?

Otázka udržení a zkvalitnění současných služeb sociální péče je v současnosti velmi aktuální. Porozumět složitému fenoménu kvality z perspektivy jednotlivých aktérů systému sociálních služeb a hledat konsenzus je také cílem pracovní skupiny pro monitoring zákonného systému kvality. Skupina je jedním z týmů projektu MPSV ČR Rozvoj a podpora modelů kvality pro systém sociálních služeb.

Text: Zuzana Truhlářová, Pavel Čáslava,
Jan Šiška, Jiří Kohout, Markéta K. Holečková

Cílem výzkumného šetření odborné skupiny, kterou tvoří autoři tohoto článku, je zjistit, jak vnímají kvalitu jednotliví účastníci procesu poskytování sociálních služeb, a identifikovat chybějící oblasti či témata považovaná aktéry za významná. Poznání priorit a identifikování mezer a jednostranností v chápání kvality z pohledu poskytovatelů a klientů působících v našem prostředí sociálních služeb jsou očekávané výstupy tohoto projektu. Poznatky získané z praxe budou určeny pro profesionály připravující aktualizaci a modernizaci našeho systému řízení kvality. Oblasti, které se používají k mapování a hodnocení kvality péče, by měly být považovány za důležité a akceptovány všemi zúčastněnými stranami. Vývoj nových systémů hodnocení kvality péče by měl začít se systematickým určováním podobností a rozdílů ve vnímání kvality péče zúčastněnými stranami.

Cílem prezentovaného výzkumu bylo pochopit, jak klíčoví aktéři služeb sociální péče, tedy poskytovatel, uživatel, zadavatel, vnímají kvalitu a které oblasti péče považují pro hodnocení kvality sociálních služeb za nejdůležitější. Výzkumné šetření probíhalo v roce 2019, tedy v době, kdy se ještě neřešila epidemiologická situace způsobená onemocněním covid-19.

Výzkum byl realizován formou dotazníkového šetření, který sledoval názory respondentů v sedmi oblastech kvality: Sociální oblast, Subjektivní kvalita života, Zdravotní péče, Organizace, Kontext, Kvalita prostředí a Etika. Kromě oblastí pokrývajících kvalitu sociální práce a organizaci služby byly v dotazníku zachyceny i oblasti postihující etickou a lidsko-právní tematiku a oblast kvality života klientů. Výběr oblastí překračuje rámec zákonného systému kvality, novými oblastmi v našem prostředí je oblast kvality prostředí, kvality zdravotní péče a oblast širšího společenského rámce, ve kterém se služba poskytuje. Inspirací pro zařazení těchto témat byly jednak evropské a domácí zdroje a zejména dokument Dobrovolný evropský rámec pro kvalitu sociálních služeb, který byl vytvořen z iniciativy EU za přispění profesionálů z členských zemí včetně České

republiky. Dotazník byl zaslán třem skupinám respondentů – veřejné správě, klientům a pracovníkům z oblasti služeb sociální péče – centřům denních služeb, denním stacionářům, domovům pro lidi se zdravotním postižením, domovům pro seniory, domovům se zvláštním režimem, chráněnému bydlení, osobní asistenci, pečovatelské službě, podpoře samostatného bydlení. Dotazník vyplnilo 217 poskytovatelů služeb sociální péče. Dále dotazníky vyplnilo 249 zástupců veřejné správy a 205 uživatelů sociálních služeb.

Hlavní otázkou bylo zjistit, jak vnímají kvalitu jednotliví účastníci procesu poskytování sociálních služeb. Jaké oblasti kvality považují za významné poskytovatelé, uživatelé a zástupci veřejné správy. Liší se ve vnímání v oblasti zaměření kvality?

Šetření přineslo zajímavá zjištění v oblasti vnímání kvality péče v sociálních službách. Za nejvýznamnější považovali všichni respondenti sledovanou oblast subjektivní kvality života. Obsah této domény je specifický tím, že všechny její položky vyjadřují kvalitu prostřednictvím vlastního vnímání výsledků služby klienty. Například „Klienti se cítí ve službě bezpečně a chráněni, vnímají atmosféru služby jako přátelskou, důvěřují personálu a vnímají ho jako kompetentní, cítí podporu v náročných životních situacích, mají pocit, že je respektována jejich osobnost, cítí se podporováni ve své soběstačnosti“. Tato oblast byla přidána jako nadstavbová a v současném systému hodnocení kvality sociálních služeb se neobjevuje. Dále se všechny kategorie respondentů shodly na významnosti oblasti sociální péče. Další zajímavostí bylo, že oblast zdravotní péče byla u poskytovatelů a uživatelů hodnocena jako nejméně významná. Poskytovatelé zdůrazňovali v rámci hodnocení a určování kvality oblast organizace, kam patří procesy efektivního řízení a organizování, předávání informací, řízení rizik, řízení kvality a kultura řízení. Za velmi důležitou považovali také oblast etiky, jejíž součástí jsou pravidla a procesy, které vedou k naplňování povinností

uživatelů a práv klientů a také zásady individuálního plánování, otevřeného a srozumitelného informování a komunikování s klienty, práce se stížnostmi, respektování vůle klientů, jejich ochrana před násilím a zneužívání.

Pracovníci veřejné správy zase naopak velice vyzdvihovali význam zdravotní péče (obsahem této domény jsou indikátory zaměřené na důsledný monitoring zdravotního stavu klienta, postupy a procedury správné ošetrovatelské péče, její dobré personální zajištění, ale také schopnost služby poskytovat paliativní péči nebo rehabilitaci. Zdůrazňovali rovněž oblast sociální péče, jejíž položky reprezentují procesní a výsledkové požadavky na správně prováděnou péči a etiku. Na důležitosti oblasti etiky se shodly všechny typy respondentů. Uživatelé kromě již zmiňované oblasti subjektivní kvality života výrazně oceňovali oblast kvality prostředí.

Lze tedy uvažovat nad tím, jak oblasti týkající se subjektivně vnímané kvality života zařadit do zákonných požadavků na kvalitu hodnocení kvality sociálních služeb. V rámci výzkumného šetření se ukázal rozpor ve vyjádření respondentů o této oblasti v okamžiku, kdy se měli vyjádřit o důležitosti jejího zařazení do zákonného systému hodnocení (standardy kvality). Možná interpretace může být taková, že tato oblast má velmi subjektivní charakter a velmi špatně by se hledala objektivní kritéria hodnocení.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že oslovení respondenti z řad poskytovatelů služeb sociální péče, veřejné správy a uživatelů zdůrazňují pro hodnocení kvality sociálních služeb shodně významnost oblastí subjektivní kvality života a etiky a v rozdílné míře pak důležitost oblastí zdravotní péče, kvality prostředí, organizace a kontextu péče.

Výzkumné šetření bylo realizováno ještě před „covidovou“ zkušenosť poskytování služeb sociální péče. Otázkou pro další směřování výzkumu by možná mohlo být, zda dlouhodobá traumatizující situace, kterou zažívali jak poskytovatelé, tak uživatelé, neposunula vnímání důležitosti oblastí a indikátorů kvality jiným směrem, například ve vnímání zdravotní péče nebo etiky. Bylo by zajímavé zjistit, zda došlo ve vnímání kvality sociálních služeb ke změně a v jakých oblastech.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

POZVÁNKA

NA ODBORNÝ
SEMINÁŘ

Sociální pracovník manažerem

**Kombinované
akreditované studium
pro sociální pracovníky**

Celkový rozsah akreditovaného kurzu je 112 hodin. Z toho 64 hodin je realizováno distanční (on-line) a 24 hodin prezenční formou. Seminář bude zahájen na podzim 2022 a bude pokračovat v roce 2023.

Cena: 16 900 Kč

Informace:

- Těší se na vás tým zkušených lektorů s praxí sociální práce v sociálních službách.
- Účastníkům se dostane nejen špičkové výuky, ale také kvalitních vzdělávacích materiálů a podpory lektorů po celou dobu kurzu.
- Záměrem kurzu je upevnit roli sociálních pracovníků ve vybraných tématech sociální práce v sociálních službách a posílit jejich profesní kompetence a praktické dovednosti.
- Platba kurzu bude rozdělena do 2 splátek (první v roce 2022, druhá v roce 2023).

Pozn.: K vystavení osvědčení o absolvování akreditovaného vzdělávání je nutná **90% účast**.

Prezenční výuka (6 dní):

**Místo konání: Centrum univerzita Tábor,
Vančurova 2904, 390 01 Tábor**

Uplatnění manažerských dovedností v praxi
Role sociálního pracovníka v praxi individuálního plánování sjednané sociální služby
Ochrana práv a omezování svobody včetně pohybu klienta sociální služby
Jak se připravit na inspekci a obhájit dobrou praxi sociální služby
Právo na přiměřené riziko klienta sociální služby
Závěrečné kolokvium

On-line výuka (8 dní):

Vybavení: počítač, kamera, mikrofon, sluchátka, anebo reproduktory

Interní předpisy poskytovatele sociální služby
Stanovování krátkodobých a dlouhodobých cílů sociální služby
Multidisciplinární týmy v sociální práci v sociálních službách
Financování sociální služby prostřednictvím více zdrojů
Marketing sociální služby
Hodnocení kvality a efektivity sociální služby
Projev vážně míněného nesouhlasu v pobytových sociálních službách
v praktické rovině z pohledu poskytovatele
Vedení týmu sociální služby v náročné situaci

Supervize

Příručka pro uživatele

Cena: 179 Kč

**Členové
APSS ČR:
149 Kč**

Příručka Michala Horáka se zaměřuje na aktuální praxi supervize, upřesňuje její využití v různých oblastech, shrnuje kompetence supervizora a supervidovaného a nabízí možnosti jejího využití při práci s lidmi v různých profesích.

Michal Horák

Michal Horák

Zájemcům z řad uživatelů supervize, především v kontextu sociální práce, poskytuje podrobný a současně stručný přehled, aby bylo možné se v oblasti supervize rychle a srozumitelně zorientovat. Příručka v širším kontextu představuje supervizi nejen vedení organizací v pomáhajících profesích, samotným uchazečům o supervizi, ale také ostatním profesím i široké veřejnosti.

Příručka vychází z autorovy mnohaleté osobní zkušenosti supervidovaného a supervizora. Najdete zde mimo jiné informace o legislativním ukotvení supervize v oblasti sociální práce, o fázích procesu supervize a základní informace o aktérech supervize – supervizorovi, supervidovaných a o organizaci poskytující služby. Text doplňují příklady z praxe.

Objednávejte na:

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: 381 213 332 provolba č. 6, e-mail: redakce@apsscr.cz, www.obchodapsscr.cz.

15. 3.
2022

SVĚTOVÝ DEN
SOCIÁLNÍ
PRÁCE

15. 3. 2022

SRDCE

**PRO SOCIÁLNÍ
PRACOVNÍKY**

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

V úterý **15. 3. 2022**
tradičně slavíme **Světový den
sociální práce**, který je věnovaný
všem sociálním pracovníkům
a pracovníkům v sociálních službách.
Jim všem patří velké uznání a respekt.

Pokud chcete alespoň symbolicky poděkovat sociálním pracovnícím a pracovníkům, **vystříhněte si srdce a nalepte si ho viditelně na okna, případně na dveře!**

Fotku SRDCE sdílejte na sociálních sítích s hashtagem:

#srdceprosocialnipracovniky

#srdcepropracovnikyvsocialnichsluzbach

#SrdceSocialnimSluzbam